

Miejsce

Budynek przy ulicy Siennej 60 w Warszawie został zbudowany w latach 1876-1878 jako Szpital dla Dzieci im. Bersohnów i Baumanów. Do powstania szpitala doszło dzięki zapisom dwóch bogatych rodzin, które zostały patronami tej nowej instytucji. Inicjatorem powstania szpitala był Majer Bersohn (1787-1873), dodatkowe zaś fundusze na szpital przeznaczyci Salomon Bauman (zm. 1876) i jego żona Paulina (córka Majera Bersohna) oraz synowie Majera: Mathias (1824-1908) i Jan (1829-1913) Bersohnowie. W uroczystości otwarcia brał udział m.in. prezydent Warszawy, generał lejtnant Sokrat Starynkiewicz

Budynek przy ulicy Siennej 60 w Warszawie został zbudowany w latach 1876-1878 jako Szpital dla Dzieci im. Bersohnów i Baumanów. Do powstania szpitala doszło dzięki zapisom dwóch bogatych rodzin, które zostały patronami tej nowej instytucji. Inicjatorem powstania szpitala był Majer Bersohn (1787-1873),

dodatkowe zaś fundusze na szpital przeznaczyci Salomon Bauman (zm. 1876) i jego żona Paulina (córka Majera Bersohna) oraz synowie Majera: Mathias (1824-1908) i Jan (1829-1913) Bersohnowie. W uroczystości otwarcia brał udział m.in. prezydent Warszawy, generał lejtnant Sokrat Starynkiewicz

Szpital dysponował początkowo jedynie dwudziestoma łózkami dla pacjentów. Z czasem liczba łóżek rosła, osiągając w 1915 r. liczbę 43. Warto podkreślić, że starano się, by dzieci były leczone bezpłatnie. Autorem pierwotnego projektu architektonicznego był Artur Goebel (przy czym w latach 1924-30 budynek gruntownie przebudowano według projektu Henryka Stifelmana). Ok.

1900 r. obok budynku szpitala za fundusze rodziny Dawidsohnów wzniesiony został również zachowany do dziś Pawilon Okulistyczny. Jego pierwszym ordynatorem był Noe Dawidsohn.

Na przestrzeni lat w szpitalu pracowało wielu znomych lekarzy, ale bez wątpienia najbardziej znanym był Henryk Goldszmit (Janusz Korczak), pracujący w tej placówce w latach 1905-1912.

Lekarzami naczelnymi szpitala byli kolejno: Ludwik Chwat (1878-1881), Szymon Portner (1881-1910), Adolf Poznański (1911-1923), w końcu zaś Anna Braude-Hellerowa (1930-1942). W latach 1878-1915 szpital przyjął w sumie ponad 20 tys. pacjentów. Wśród leczonych dzieci około jedną trzecią stanowiły dzieci chrześcijańskie.

W 1923r., na skutek zubożenia rodziny Bersohnów i cofnięcia subwencji przez Magistrat m. st. Warszawy, zdecydowano o zamknięciu szpitala. Dzięki wysiłkom dr Anny Braude-Hellerowej oraz pomocy warszawskiej gminy żydowskiej i charytatywnej organizacji American Jewish Joint Distribution Committee placówka została jednak przebudowana i ponownie otwarta w 1930 r.

Dyrektorem została wówczas dr Braude-Hellerowa, zaś dyrektorem administracyjnym Henryk Kroszczor. Pełnili oni swe obowiązki do 1942 r. W 1930 r. szpital dysponował 150 łózkami, zaś w chwili wybuchu wojny blisko 250 łózkami. W latach 30. placówka uchodziła za jeden z najnowocześniejszych szpitali dziecięcych w Polsce.

Budynek szczęśliwie nie ucierpiał w czasie bombardowań stolicy we wrześniu 1939 r. Wraz z rozpoczęciem okupacji szpital (tak jak i inne tego typu placówki) podlegał bezpośrednio mianowanemu przez Niemców lekarzowi miejskiemu dr. Kurtowi Schrempfowi, brutalnie traktującemu żydowskich lekarzy. Wkrótce potem Niemcy wyznaczyli jednak na komisarza szpitala dr. Wacława Skoniecznego, pochodzącego z Inowrocławia. Wbrew początkowym obawom okazał się on bardzo życzliwy wobec personelu szpitala a nawet, już po powstaniu getta warszawskiego, jak wspominał Marek Edelman (pracujący jako goniec w szpitalu), wspomagał

on polityczną konspirację w getcie warszawskim i pomagał w przechowywaniu różnych osób po aryjskiej stronie.

Budynek szczęśliwie nie ucierpiał w czasie bombardowań stolicy we wrześniu 1939 r. Wraz z rozpoczęciem okupacji szpital (tak jak i inne tego typu placówki) podlegał bezpośrednio mianowanemu przez Niemców lekarzowi miejskiemu dr. Kurtowi Schrempfowi, brutalnie traktującemu żydowskich lekarzy. Wkrótce potem Niemcy wyznaczyli jednak na komisarza szpitala dr. Wacława Skoniecznego, pochodzącego z Inowrocławia. Wbrew początkowym obawom okazał się on bardzo życzliwy wobec personelu szpitala a nawet, już po powstaniu getta warszawskiego, jak wspominał Marek Edelman (pracujący jako goniec w szpitalu), wspomagał on polityczną konspirację w getcie warszawskim i pomagał w przechowywaniu różnych osób po aryjskiej stronie.

12 sierpnia 1942 r., w związku z likwidacją przez Niemców tzw. małego getta, szpital został zamknięty. Jego mali pacjenci (w liczbie ponad 400) zostali przeniesieni do istniejącej od października 1941 r. filii szpitala na rogu ulic Żelaznej (nr 86/88) i Leszno (nr 80/82), skąd później przeniesiono ich na ul. Stawki. Większość z nich została we wrześniu wywieziona do obozu śmierci w Treblince. Wiele dzieci w obliczu deportacji zostało poddanych przez lekarzy eutanazji. Mała grupa ocalonych z tzw. Wielkiej Akcji pracowników szpitala Bersohnów i Baumanów wraz z resztkami personelu szpitala na Czystem otworzyła kolejną placówkę medyczną w getcie na ul. Gęsiej 6/8. Anna Braude-Hellerowa, opiekująca się grupą dzieci, zginęła w kwietniu 1943 r. w czasie powstania w getcie warszawskim. (Upamiętnia ją wmurowana w 2001 r. w ścianę budynku szpitala tablica.) Tragiczną walkę lekarzy szpitala o ratowanie najmłodszych mieszkańców getta opisali po wojnie nieliczni pracownicy, którzy przeżyli, m.in. Adina Blady-Szwajger (zm. 1993) i Henryk Kroszczor (zm. 1979). W latach 1942-1944 w gmachu mieściła się Klinika Dzieciątka Uniwersytetu Warszawskiego, przeniesiona przez Niemców z ul. Litewskiej.

W czasie powstania warszawskiego w budynku działał lazaret Zgrupowania AK Chrobry II. Po wojnie częściowo uszkodzony budynek został odbudowany i stał się siedzibą Centralnego Komitetu Żydów w Polsce (organu autonomii żydowskiej, istniejącego w latach 1944-1950). W 1953 r. budynek stał się siedzibą Szpitala im. Dzieci Warszawy, a w 2000 r. szpital stał się filią

Szpitala Dziecięcego w Dziekanowie Leśnym. W 2014 r. obiekt przestał służyć celom leczniczym. 7 marca 2018 r. premier Mateusz Morawiecki oraz wicepremier i minister kultury Piotr Gliński ogłosili wspólnie, że budynek stanie się siedzibą Muzeum Getta Warszawskiego, którego wystawa główna będzie dostępna dla warszawiaków i turystów od 2023 r.

Bibliografia:

- Blady-Szwajger A., I więcej nic nie pamiętam, Warszawa 1994;
- Engelking B., Leociak J., Getto warszawskie. Przewodnik po nieistniejącym mieście, wyd. II, Warszawa 2013;
- Kroszczor H., Działalność Szpitala dla Dzieci im Bersohnów i Baumanów w Warszawie w latach 1872-1923, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego”, nr 73, ss. 67–86;
- Kroszczor H., Szpital dla Dzieci im. Bersohnów i Baumanów (1924-1939), „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego”, nr 74, ss. 60–80;
- Kroszczor H., Szpital dla Dzieci im. Bersohnów i Baumanów (1939-1942). Szpital w czasie wojny, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego”, nr 76, ss. 33–47;
- Wirtualny Sztetl,
<https://sztetl.org.pl/pl/miejscowosci/w/18-warszawa/113-zabytki-kultury-materialnej/30678-szpital-dzieciocy-bersohnow-i-baumanow-w-warszawie> (dostęp: 12.06.2018).